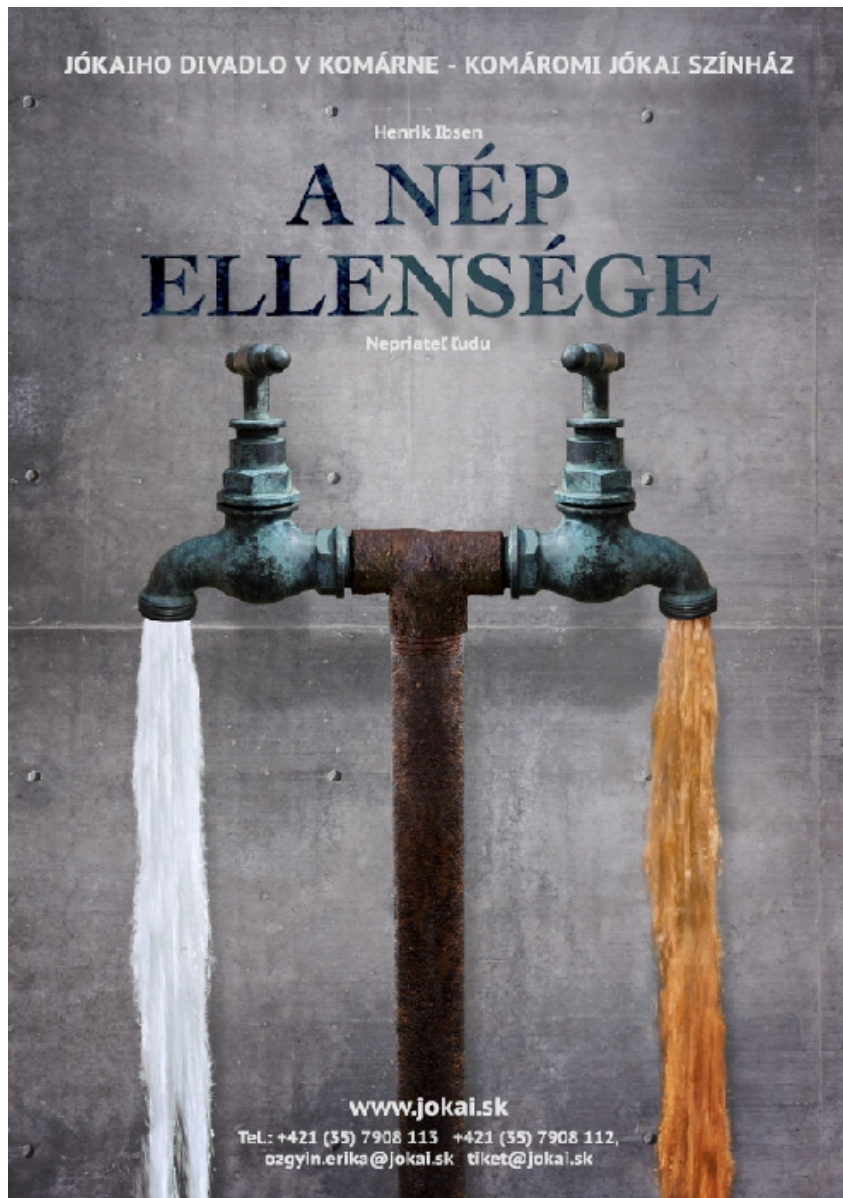

Soóky László: Jászai Mari norvég mestere

(A Komáromi Jókai Színház A nép ellensége című darabjáról)

2017-3ajánlóbeszámolókiemelt Posted 2017.03.27. | by ISZ

Ritkán beszélünk arról, hogy Henrik Ibsen világhírű norvég költőt és drámaíróként érzékeny, finom rezonanciájú szálak kötötték Magyarországhoz. Most is csak azért említem meg, mert a komáromi Ibsen-bemutatón több Jászai Mari-díjas színész is színre lépett, mi több, a főszereplőt, Stockmann doktort alakító színész, Menszátor Héresz Attila egy monodrámában a nagy tragika, Jászai Mari bőrébe bele is bújott. A dolgok pedig úgy függnak össze, hogy Jászai Mari tanította magyar nyelvre Henrik Ibsent, Henrik Ibsen pedig norvég nyelvre Jászai Marit. Olyan összefüggéseket ne keressünk, hogy keletkezése idején a Nórát játszották például Rómában, Párizsban, vagy Drezdában is, Ibsen pedig drámája útját követve

megtanult olaszul, franciául és németül, mert a dolgok így nem függenek össze.

Másként talán igen, de így nem. Hirdessük tehát továbbra is azt, hogy Ibsen szigorú, szikár, északian hűvös, erkölcsében fedhetetlen férfiú volt.

Terveim között szerepel, hogy valahol a nagy magyar színházi tájban keressék egy olyan helyet, ahol az előadás kezdetén megszólal a zene, egy futam végén felgördül a függöny, elélem tárul a mese színhelye, mely benépesedik, majd a végén, amikor a főhős kiszenvet, magába roskad, leheletfinom csókot ad, elénekli hattyúdalát, vagy valamit, a függöny lehull. Aztán egy lendülettel újra felszáll, a bohóc pedig meghajol. (Az orra uborka, a haja kóc.) Ezt csak azoknak mondom,

akik az utóbbi néhány évtizedben kezdtek el színházba járni, hogy ilyen is volt. Sóvárgás, vágy, távoli, elveszett dolgok... adieu...

A színház nyitott, dominánsan mélyszürke, szemben fal, két nyolcvanas csőtorkolattal. Lent parányi tengerszem, pocsoló, szökőkút, körülötte, mint a vízbe dobott kavics nyomán körkörös betongyűrűk, ez Stockmann és családja élőhelye. Amennyiben a nézőnek nincs kívül beszélgetni és már megszámolta a körgyűrűket, a mélyszürke székeket, észreveheti, hogy a falon egy szál kötél lóg valaki. Nida! – gondolhatja, EGY FALON ÜLŐ EMBER. Ejnye, vajon mit csinálhat ott, azonkívül, hogy csüng? Nem mozdul se jobbra, se balra, se le, se fel, csak van. Később, akcióban még visszatérünk hozzá, most csak szögezzük le azt, hogy a technika ördöge olykor bizony nehéz feladat elé állítja még a legfurfangosabb rendezőt is. Összevetve Ibsen szövegét az átírással, megállapíthatjuk, hogy az új szövegváltozat nagyszerű munka, mert úgy hozták át a mába az eseményeket, hogy közben az eredeti gondolat nem sérült. Az a kényszerhelyzetből adódó szerepmódosítás, hogy Stockmann polgármester fivérét polgármester asszonnyá változtatták, dramaturgiai bravúr. Nem csupán azért, mert a szerepet megformáló Bandor Éva lubickol a figura megformálásában, hanem azért, mert a Billinghez fűződő meglebegtetett viszonya még erőteljesebben kidomborítja Anne gátlástalanságát, karrierhajzását, érzékeny rideg nősténységét.

Az első felvonással nincs is semmi baj, kitűnő karakterek, a maguk skizofrén lelkiületével görgetik az eseményeket. A magabiztos színészvezetés és a szituációk precíz kibontakoztatása karmesteri erejű. Itt még a Stockmannt megformáló Menszátor Héresz Attila helyenként felkészíti magát Olasz Istvánig vagy Tóth Károlyig, de Mokos Attila, Skronka Tibor, Holocsy Krisztina, Bárdos Judit és Fabó Tibor már egy egészen más, szintekkel magasabb szakmai dimenziót képviselnek. Ennek alapvető oka az, hogy Menszátor (Koltai?) nem tudta eldönteni, hogy Stockmann hős-e, vagy áldozat, illetve, hogy az igazságot keresi-e, vagy csak a maga igazát. Köszködése kapálózásba csapott át, amivel gúzsba kötve önmagát, nem lelkileg és szellemileg vált sérültté, hanem egy férfiatlan, puhány emberi lényé fakult. Ezt a második felvonás végérvényesen leleplezte. A lelepleződés vonatkozik mind a dramaturgra, mind pedig a rendezőre.

A népgyűlés (falugyűlés) megszervezése ugyanis számos, csábító lehetőséget kínál. Lehet klasszikus, ahol az elnöki asztaltól irányítják az eseményeket, s a fal mellett éber rendőrök biztosítják a rendet. Lehet ad hoc. Lehet happening jellegű, mint esetünkben, ha a rendező vakon megbízik a közönségben, ami rendezői felelőtlenségre utal. A közönség ugyanis egyszer ilyen, máskor meg másmilyen emberi egyedekből verbuválódik össze. Például ad absurdum tételezzük fel azt, hogy az EGY TISZTESSÉGES POLGÁR, – akit Németh István (Nyemkő)

tünetényesen formál meg – mellém ül a nézőtéren, és én nem vagyok kellőképpen fegyelmezett néző (mint, ahogy nem is vagyok az) akkor botrányba fullad az előadás? Csak reménykedem, hogy nem ez volt az elsődleges cél.

Az, hogy a népgyűlésen két táborra szakad a tömeg – jobb oldalt a jók, bal oldalt a kaméleonok hada –, kézenfekvő, megtelik érzelmi töltettel. A lakosság szuggesztív manipulálása megsokszorozott hangerővel, mai divat. Ebben a feszült helyzetben, amikor az EGY FALON ÜLŐ EMBER leszáll a falról és mérhetetlen

felindultságában lefejezi

Stockmannt, a népgyűlés viszont nem ott van, apró rendezői kétségbeesettségre utal.

Ezt a kétségbeesést (útkeresést?) tovább fokozza az EGY NÉNI SZATYORRAL nevű pótcselekvés, melynek célja a stílustörésről való figyelem elterelése, mely azért vált szükségszerűvé, mert a rendező rádöbben, hogy nagyon nagy bajban van. Ezt a bajt nem Ibsen, és végképp nem a színészek, hanem a rendező (dramaturg?) következetlensége okozta. Az ötletelés.

Mert az még csak elfogadható, hogy a bunkó, aki lefejezi Stockmannt, egy másik pillanatban illedelmesen kíséri a nénit – mi más tehetne, a falra nem mehet vissza, overallban mégse mehet a kaméleonok közé, még csak teátrális legyintésre sincs lehetősége – aztán csak van. Ahogy a falon is csak volt.

Azt viszont, hogy ebben a rendezői felfogásban, amikor az előadás közönsége egyben a falu lakossága is, valahonnan indokolatlanul beszűrődjön valami

showműsorból a konzervtaps és a konzervnevetés, kiábrándító következetlenségnek tartom. A kaotikus rendből kivezethetne bennünket Stockmann nagy monológja, (még a beledörrenő zenével is) vagy emberi végső meghasonulása, de visszavonhatatlanul hiányzott hozzá a színész egyénisége.

Az előadásból természetesen kiderült az ibseni definíció, miszerint a teljes emberiség egyes egyenként gyarló, s az is, hogy a mindenkori hatalom (pénz, politika, szürke eminencia) miként manipulálja a tömeget. Kiderül az is, hogy ez a manipulált tömeg milyen eszközökkel osztható meg.

Kiderül, de csak akkor, ha lealapáljuk róla a cundért, egyébként nem. A cundér leverése viszont magában hordozza azt a mérhetetlen veszélyt, hogy valami lelepleződik. Például az, hogy Koltainak a második felvonásra elfogyott az energiája, s úgy vélte, hogy a harsányság, a hőbörgés ellenpontozza a színészvezetés nagyvonalúságát. Pedig nem.

Hiába a ragyogó szöveg, ha rögtönzéseként úgy csörömpöl ki a színészek szájából, mint amikor első kategóriás szavalógyerek mondja el nagypapának A muszáj Herkulest. Hiteltelenül. Lehet, hogy az idomított gyerekek jelentik a boldog jövőt? Lehet.

A nép ellensége jelentős történet a Komáromi Jókai Színház vállalásai között, s még az általam felvetett ellentmondások ellenére is szakmai figyelmet érdemlő alkotás. Érdemes lenne alaposan elemezni, értelmezni, finomítani. Ez perszonális okokból lehetetlen.

Egy héttel a premier után ugyanezek a színészek már Shakespeare-t próbálnak: Capuletek és Montague-k. Istenem, milyen káosz lehet a lelkükben és az agyukban...

Közreműködtek:

Menszátor Héresz Attila (Dr. Tomas Stockmann, fürdőorvos)

Holocsy Krisztina (Katrine Stockmann, Dr. Stockmann felesége)

Bárdos Judit m.v. (Petra, a lányuk)

Bandor Éva Jászai Mari-díjas (Anne Stockmann, az orvos nővére, polgármester)

Fabó Tibor Jászai Mari-díjas (Morten Kill, Katrine apja)

Olasz István (Hovstad, a Népújság főszerkesztője)

Tóth Károly (Billing, a Népújság főszerkesztője)

Skronka Tibor (Horster, hajóskapitány)

Mokos Attila (Aslaksen, nyomdatulajdonos)

Németh István (egy tisztességes polgár)

Szabó Viktor (egy falon ülő ember)

Balaskó Edit (egy néni szatyorral)

Valamint:

Erdélyi Zoltán, Nagy László, Rab Zoltán, Sipula Zoltán, Fazika Dominika, Kis Lili, Kontás Orsolya, Májer Jázmin, Méhes Gergely, Nagy Kincső Angelika, Szabó Fanni, Pálincás Dorottya.

Ügyelő: Nagy László

Súgó: Leczkési Dóra

Hang: Görözdi Szilárd és Csicsó Tamás

Fény: Rózsás Silvia, Tárnok Dávid
Fodrász, smink: Tóth Simona, Varga Boglárka
Kellék: Kis Mónika.
Korrepetitor: Pálincás Andrásy Zsuzsanna
Dramaturg: Varga Anikó, m.v.
Díszlet és jelmez: Szalai Sára, m.v.
Szövegváltozat: Varga Anikó, Koltai M. Gábor
Rendező: Koltai M. Gábor, m.v.

A képek forrása: jokai.sk

Megjelent az Irodalmi Szemle 2017/3-as számában.